
Når ritualer helbreder

TOR-OLE BJERKE

Email: tor.ole.bjerke@oppland.f-kommune.no

Oppland Sentralsykehus

2629 Lillehammer

Foto Knut Snare, SCANPIX

Til først i 1980-årene var det vanlig skikk at dødfødte barn ble gravlagt anonymt, dvs. at de ble lagt i kisten til en voksen død. Verken denne voksnes eller barnets pårørende visste det, ei heller presten som forrettet begravelsen. Bare personalet ved fødeavdelingen, den som stelte de døde og folkene i begravelsesbyrået var orientert, men ingen av dem hadde alle opplysninger, og de bare gjorde ”som vanlig”, uten å bokføre noe. Til all lykke ble det som regel opplyst til kirketjeneren, som noterte i kirkegårdsprotokollen at ”N.N.s dødfødte gutt/pike er lagt ved”. Man kan ha mange tanker om denne begravesskikken, men jeg har begrenset interesse av å bekjenne fortidens synder. Det er mer tjenlig å prøve å lindre skadene så langt det er mulig, for (u)skikken har hatt stor innflytelse på livet til mange av de aktuelle mødrene. La oss kalle en av dem Eva.

Denne gangen ble svaret at Eva naturligvis skulle få komme dit, man kan jo tenke med seg selv. Det var en stor lettelse både for meg og Eva. Men etter noen dager kom tilbakeslaget – vedkommende angret seg. ”Men siden jeg alt har svart ja, får hun komme likevel – men bare ...en gang.” Litt hjalp det for Eva, men hun ville så gjerne fått komme tilbake og gråte ferdig i fred og ro.

Så døde Evas mor sist sommer, og tanken om litt jord fra barnets grav kom opp igjen. Presten på hjemstedet var klartenkt og kreativ. På et bord ved siden av bestemors kiste stod et lite skrin med jord (Evas sønn hadde snekret det). Et lys var tent, og presten sa noen ord om det lille barnet. Ut av kirken var Eva med og bar morens kiste, mannen hennes gikk bak med skrinet og sønnen med et blomsterherte. Så ble ”barnet” begravet sammen med bestemor.

Nå er det en helt annen Eva man møter. Sist jeg så henne, gjenstod det bare, hvis mulig, å få rede på noen praktiske detaljer om hvordan dødfødte barn ble lagt ned, ”så kan jeg tegne hele bildet ferdig”. (Heldigvis ble det gjort pent og anstendig.)

Vi trenger ritualene – denne velsignet lite pratsomme kommunikasjonen, som taler så lettforståelig og tydelig til de sidene av menneskesjelen som er lite interessert i rasjonelle forklaringer.

For snart 20 år siden fikk hun sin førstefødte, men den lille piken var død. Eva så nesten ikke sitt døde barn før det ble lagt til side. Ingen spurte henne hva hun ville, og selv hadde hun verken krefter eller sinnsro til å tenke eller si noe om det. Hjemme fattet Eva at omgivelsene nokså snart var ferdig med den dødfødte, og at det ikke var særlig passende at hun fortsatte å snakke om sin sorg. Opp gjennom årene har hver fødselsdag vært som et åpent sår. ”Nå skulle hun ha begynt på skolen. Nå skulle hun vært konfirmant.” De psykiske og psykosomatiske plagene har vært mange, tilhørende lege- og terapeutbesøk til måtelig nytte. Etter fødselen ble det visstnok sagt at barnet skulle obduseres, men det ble ikke gjort. Skuffelsen over dette har, etter min bedømmelse, fått låne styrke fra ubearbeidede følelser. Men den førte i hvert fall til samtale med gynekolog og jordmor for et par år siden. Godviljens mennesker, men de hadde naturligvis ingen andre fakta å komme med enn sparsomme journalnotater. Så ble jeg spurt om det var mulig å finne gravstedet. Kirkegårdsprotokollene er selvsagt ikke åpne for allmennheten, men som prest får jeg ”ulovlig” anledning til å lese i dem. Det var enkelt å finne graven til Evas barn, og det er det som regel. Men gravstedets eier vet jo ikke at et dødfødt barn også ble lagt der, og mange har så sterke følelser for gravene at det kunne bli den rene katastrofen om jeg tok med fremmede dit, fremmede som kanskje ville legge på blomster. Derfor tilbyr jeg førsteløsningen: Ubemerket henter jeg litt jord fra gravsted

et. Moren får denne av meg for å legge den på en grav i sin egen familie. Iblant er denne symbolske begravelsen nok. For Eva var ikke det nok, hun måtte til den rette graven. Da kommer mitt store dilemma: Tør jeg forklare og spørre gravstedets eier? For noen er det en stor belastning bare å vite om det uvedkommende barnet.

Publisert: 30. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 8. september 2026.